

ÖĞRETMEN – ÖĞRENCİ İLİŞKİLERİNDE EMPATİ VE ÖĞRETMENLERİN ROL MODELLİĞİ ÜZERİNE

Ali Rıza AYDIN*

ÖZET

Öğretme-öğrenme sürecinin etkili olabilmesi için bu sürecin aktörleri olan öğretmen ve öğrenci arasında çok özel bir ilişkinin kurulması gerekir. Bir başka deyişle öğretmen-öğrenci arasında bir tür özel bağ kurulmalıdır. Bu özel bağ ancak empati ile gerçekleştirilebilir. Empatik düşünce ve davranış da öğretmenin insancıl, içten ve öğrenciye önem veren bir kişi olarak görülmesini sağlayabilir.

Bu makalede öğrencinin psiko-sosyal, dinî ve ahlâkî gelişiminde bir tür nasihat eden konumdaki öğretmenin rol modelliğinden söz edilecektir.

Anahtar kelimeler: Empati, öğretmen ve öğrenci ilişkileri, rol model

ABSTRACT

On the Empathic Relationship Between Teachers and Students and Teachers as Role Models

In order to make effective the process of teaching and learning, it is necessary to establish a peculiar relationship between teachers and students who are the actors of the process. In another words, it should be established a kind of very specific tie between teachers and students. Through empathic thought and behaviour teachers can give importance to their students and seem more human and more sincere towards them.

In this article it is dealt with role modelships of teachers who have advisable role on psychosocial, religious and moral development of the students.

Key words: Empathy, relationship between teacher nad student, role model

Günümüzde empati kavramı, psikoloji ve psikiyatride adından sıkça söz edilen önemli bir kavramdır. Gerek psikiyatride gerekse psikolojinin çeşitli alt dallarında, sözelimi klinik, sosyal ve gelişim psikolojisinde özellikle de okul ve iletişim psikolojisi alanlarında empati ile ilgili çeşitli araştırmalar yapılmış ve bu konuda detaylı bir bilgi birikimi ortaya çıkmıştır.

Birçok disiplin tarafından kullanılan empatinin, daha çok psikoterapi alanında empatik iletişim kurma becerileriyle ünlenmiş olan Carl Rogers, Barrett-Lennard, Carkhuff ve Berenson gi-

* Doç.Dr. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Psikolojisi Anabilim Dalı, araydin@omu.edu.tr

bi hümanist psikologlarca ele alındığını görmekteyiz.¹ Empati kavramı, adeta onlarla özdeş hale gelmiştir. Empatiyi çeşitli şekillerde tanımlamış olan Rogers'ın ulaştığı empati anlayışı, bugün çoğunluğun üzerinde uzlaştığı bir tanıma dönüşmüş ve bu tanım psikoloji kitaplarında da yaygın olarak kullanılır hâle gelmiştir.

Genel çizgileriyle empati, bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecine denir.²

Bu empati tanımında üzerinde durulan önemli husus, bireyin karşısındaki kişinin rolüne girip o kişinin rolünde kısa bir süre kalarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması ve algılamasıdır.³

Her türlü iletişim ortamında kolaylıkla görülebilen empatik davranışı, her ne kadar terapist/danışman ile hasta/danışan arasındaki etkili iletişim için öngörülen temel yaklaşımlardan biri olarak kabul edilse de modern eğitim teorilerinin dayandığı ilke ve kurallarından biri olarak algılamak da mümkündür. Genel eğitim ve öğretim içinde, özellikle öğretmen ve öğrenci ilişkilerinde etkili iletişimin sağlanabilmesi için bir model olarak psikolojik merkezli empatik davranışın benimsenmesi kaçınılmazdır.

Psikolojik metot ve ilkelerin çeşitli alanlarda hızla etkisini artırdığı bir dönemde öğretmen ve öğrenci etkileşimi bağlamında yoğun bir ilişkinin yaşandığı eğitim kurumlarının bu bilimsel dayanaktan yoksun kalması düşünülemez. Günümüzde öğretmen-öğrenci gibi ikili hatta çoklu iletişim ve etkileşim ortamında empatik davranış ciddi anlamda kanıksanmaya başlanmıştır. Biz bu makalede öğretmen öğrenci ilişkilerinde empatik bir davranış geliştirmenin sonucu olarak öğrencinin psiko-sosyal, dinî ve ahlâkî gelişiminde bir tür nasihat eden konumdaki öğretmenin rol modelliginden bahsedeceğiz.

Öğretme evrensel bir uğraş mıdır? Kuşkusuz öyledir. Bir şekilde herkes birbirine bir şeyler öğretir. Bu öğretme ve öğrenme

¹ Marie-Lise Brunel, Louise Dupuy-Walker and Michael Schleifer, "Teachers' Predictive Capacity and Empathy in Relation to Children's Self-Concept", <http://www.jstor.org/action/showArticleImage>, sh. 227, 07.12.2009.

² Üstün Dökmen, *İletişim Çatışmaları ve Empati*, İstanbul, 1999, s. 135.

³ Dökmen, *İletişim Çatışmaları ve Empati*, s. 136.

sürecinin etkili olabilmesi için de öğretene ve öğrenen arasında çok özel bir ilişkinin kurulması gerekir.

Öğretmenler çok defa öğrenci merkezli yaşanan problemlerden dolayı hayal kırıklığı yaşayabilir, hedeflere ulaşmada başarısız görülebilir. Arkasından başarısızlık çok kolay bir şekilde öğretmenlere yüklenebilir. Oysa başarısızlığın öğretmenlerden kaynaklanmadığı, tersine birçoğunun öğretmenlik hakkında pek çok şey bildiği fakat bunu uygulamak için yeterli fırsatları bulamadığı söylenebilir.

O zaman iyi bir öğretmen nasıl olmalıdır sorunuyla karşılaşırız. Yaygın kanaate göre iyi öğretmen şu özellikleri taşımaktadır:

- Sakindir, telaşlanmaz, sinirlenmez, soğuk kanlıdır.
- Önyargılı ve yanlı değildir, öğrencilere eşit davranır.
- Her şeyden önce tutarlıdır.
- Öğrencilerini asla eleştirmez ve kınamaz
- Öğrencilerin ihtiyaç ve isteklerini anlar
- Her dersini eğlenceli hale getirmeye çalışır
- Dinlemek ve duymak için zaman ayırır
- Her zaman geri bildirim verir
- Öğrencilerin kişilik gelişiminin besler
- Heyecan verici aktiviteler geliştirir
- Her öğrenciyi öğrenme sürecine dâhil eder
- Küçük başarıları fark eder ve yüceltir
- Öğrencilerini tanır, kendilerinin rahat hissetmesini sağlar ve onlardan yetenekleri ölçüsünde şeyler bekler
- Her öğrencinin önemli olduğunu kabul eder ve hissettirir
- Öğrenmeyi güçlendirmek için ders araçları geliştirir⁴

Öte yandan öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişki, açıklık, önemsenmek, birbirine ihtiyaç duymak, birbirinden ayrı olmak, ihtiyaçlarını karşılıklı olarak giderebilmek gibi empatik değer ta-

⁴ Hasan Yılmaz, *Öğretmenim, Lütfen Bu Kitabı Okur musun!...*, Konya, 2000, s. 50; Bayramali Nazıroğlu, *İslâm Eğitim Geleneğinde Öğretmen (Başlangıçtan 16. yy'a Kadar)*, KTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 2006, s. 130; Nadir Çeliköz, "Bir Meslek Olarak Öğretmenlik ve Etiği", *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Ed. M. Çağatay Özdemir, Ankara, 2003, ss. 347-352.

şıyan özellikler içerdiğinde iyi bir öğretmen-öğrenci ilişkisi kurulmuş demektir. Bu ilişki biçiminde iki taraf da birbirlerinin değerlerini bilir, birbirlerinin bireyselliğine, yaratıcılığına ve gelişmesine olanak tanır. Diğer bir deyişle birbirlerine karşı samimi ve açık olurlar ve birbirlerini önemserler. Böylece ilişkileri doyurucu olur.

Öğretmenin temel görevlerinden biri de öğrenmeye rehberlik etmektir. Bu bir tür öğrencilere rol modelliği yapmadır.⁵ Bu rol modelliğinde öğretmenin öğrencileri dinlemesi, kendilerini ifade etmelerine yardımcı olması, öğrencilere öğrenme ve çalışma alışkanlıkları konusunda rehberlik etmesi, öğrencileri ilgi ve yeteneklerine göre yönlendirmesi, öğrencilerin meslekleri tanımalarına ve seçmelerine yardımcı olması, öğrencilerin genel nitelikli psikolojik sorunlarını çözmeye yardımcı olması, öğrencilerin uyum sorunlarını çözmelerine yardımcı olması, öğrencilere insan ilişkileri konusunda yardımcı olması, öğrencilere disiplin kurallarına uymada rehberlik etmesi, öğrencilerin madde bağımlılığı sorunlarını çözmeye rehberlik etmesi, öğrencilere danışmanlık yapması, anne ve babalara öğrenciler konusunda rehberlik etmesi gibi görevleri söz konusudur.⁶

Aile bireylerinden sonra çocukların ilk karşılaştığı ve onlara daha derinlikli sosyal tecrübeler yaşatan, onların sorumluluklarını üstlenen kişiler öğretmenlerdir. Onların kimi zaman bir anne ve babanın ötesinde çok daha büyük görevleri olduğunu düşünmekteyiz. Açıkçası öğretmen anne babadan öte bir rol modelidir.

Şimdi bilgi aktaran ve öğrenim sürecini yöneten öğretmene bazı kimlikler üzerinden bir şekilde rol biçerek konuşurmak daha doğrusu nasihat ettirmek istiyoruz.

Bu kimliklerden diğer bir deyişle rol modellerden ilki Hz. Lokman'dır. Kur'an-ı Kerim'de kendilerine değer verilen ve örnek bir insan olarak söz edilen ender şahsiyetlerden birisidir Hz. Lokman. Onun adı, Kur'an-ı Kerim'in 31. süresine isim olarak

⁵ Haluk Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul, 1988, s. 164; Çeliköz, *a.g.m.*, s. 361.

⁶ Geniş bilgi için bakınız. Özcan Demirel, *Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı*, Ankara, 1999, s. 192; S. Savaş Büyükkaragöz ve Diğerleri, *Öğretmenlik Mesleğine Giriş (Eğitimin Temelleri)*, Konya, 1998, s. 16; Murat Sünbül, "Bir Meslek Olarak Öğretmenlik", *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Editörler: Özcan Demirel-Zeki Kaya, Ankara, 2004, ss. 244-271.

verilmiş ve bu surenin 12. ayetinden 19.uncu ayetinin sonuna kadar kendisinin, oğluna vermiş olduğu değerli öğütler aynen nakledilmiştir. Böylece Allah, onun adını ve öğütlerini Kur'an'la ölümsüzleştirmiş ve onu herkese örnek bir insan olarak göstermiştir.

Hiz. Lokman üzerinden öğretmeni şöyle konuşturabiliriz:

-Yavrucuğum! Allah'tan başkasına ilâhî sıfatlar yakıştırma! Bil ki, böyle (düzmece) ortaklık yakıştırmalar, gerçekten büyük bir zulümdür.⁷

-Yavrucuğum! Ortada yalnız hardal tanesi kadar bir şey de olsa, (yaptıklarınız) bir kayanın içinde (saklı) da bulunsa, yahut göklerin tepesinde ve yerin derinliklerinde de olsa Allah onu aydınlığa çıkarır. Çünkü Allah, kuşkusuz, akılı-sır ermez bir hikmet sahibidir ve her şeyden haberdardır.⁸

-Yavrucuğum! Namazında kararlılık göster, doğru ve yararlı olanı emret, kötü ve eğriden vazgeçir, başına gelebilecek her (belaya) sabırla katlan. Bu, azim ve kararlılık gösterilmeye değer bir şeydir.⁹

-(Yersiz) bir gurura kapılarak insanlara üstünlük taslama ve yeryüzünde küstahça gezip durma. Unutma ki Allah, böbürlenerek küstahlık yapanları sevmez.¹⁰

Davranışlarında ölçülü ve dengeli ol, sesini yükseltme. Çünkü unutma ki seslerin en çirkini eşeğin anırmasıdır.¹¹

Öğretmeni üzerinden konuşturacağımız diğer rol model ise Gazalî'dir.

Sevgili öğrencim! Allah'tan nasıl korkulması gerekiyorsa öyle kork. Ona kulluk görevini gereği gibi yap. Haram kıldığı şeylerden mümkün olduğu ölçüde kaçın. Babana itaat et ve boş sözden uzak dur. Lüumsuz lâftan, çok gülmekten, alaya almaktan ve tartışmaktan sakın. Böyle yapmak saygıdeğerliği götürür. Ağırbaşlı, terbiyeli, saygılı ve nezaketli olmaya çok dikkat et ve itina göster. Halka tepeden bakma. Herkese hoşnut davran. Bütün işlerinde orta yolu tut. Çünkü işlerin en hayırlısı orta yoldur. Az konuş. Karşılaştığın her Müslüman'a selam ver.

⁷ Lokman, 31/13.

⁸ Lokman, 31/16.

⁹ Lokman, 31/17.

¹⁰ Lokman, 31/18.

¹¹ Lokman, 31/19. Ayette hiç gereği yokken yüksek ses tonuyla konuşmanın çirkinliğini ortaya koyan bir benzetme söz konusudur. Bu nedenle kişi, ayıplanır bir duruma düşmemek için konuşurken ses tonuna dikkat etmelidir.

Sevgili öğrencim! Uğradığın bir toplantıda yer alanların üzerine dikilip durma. Sokak ve caddeleri meclis gibi kullanma. Fikrî tartışmada kendini haklı çıkarmak için inat gösterme. Edep ve terbiyesini yitirmiş patavatsız kimselerle tartışma. Bir hüküm verirken “şahsî görüşümdür” de. Bir şeyi veya bir adamı överken aşırıya gitme. Halkın seni hafife alacağı söz ve davranıştan sakın. Güzel sözlere kulak ver. Konuşulan bir sözün tekrar edilmesini isteme. Bu, onu dinlemediğini gösterir.

Sevgili öğrencim! Fayda sağlayacak fırsatları kaçırma. Muhtaç olduğun şeylere iyice sahip çık. Görülmesini acele ettiğin işlerinde dikkatini başka taraflara dağıtma. İçinde bulunduğun toplumun âdet ve geleneklerine saygılı ol. Bir şeyin neticesini iyice düşünüp hesaba katmadan yapmakta acele etme. Dostunu iyi seç ve insanları iyi tanı. Zarif görünümlü insanlar fazla ilgini çekmesin, dış görünüşe pek aldanma. Çünkü insan, kalbiyle, düşüncesiyle ve diliyle adamdır, kıyafetiyle değil. Zayıf kimseleri hor görme. Çünkü insan iki küçük et parçasıyla ölçülür. Biri kalbi diğeri ise dilidir.

Sevgili öğrencim! Fazla konuşma. Sonra bulunduğun toplulukta taşınması güç bir yük olursun. Seninle beraber oturana karşı cömert davran. Yanına oturmak isteyeneye nazik hareket et. Kendinden fazla söz etme. Birisiyle tartışırken ağırbaşlılığını elden bırakma ve bilgisizliğini ortaya koyma. Tartıştığın kimseyle aranda hakem olarak yumuşak huyunu gör.

Sevgili öğrencim! Söz verdiğinde onu mümkün olduğu ölçüde yerine getir. Konuştuğunda ancak doğruyu söyle. Sağırlara seslenir gibi konuşma. Dilsizlere hitap eder gibi sesini kısma. Makbul söz söyle, güzel konuşmaya çalış. Seni dinleyenin olduğu takdirde konuş. İlgi duyulmayan yerde konuşma. İnsanların kabul etmeyeceği ve garip karşılayacağı olaylardan söz etme.

Sevgili öğrencim! Gözü aç ve savurgan olma. Sana ait hakları belirle. Dostuna saygılı, düşmanına insafı ol. Allah'ın verdiği nimetlere her zaman şükret. Fakirlere yardımda bulun. Bir günah işlediğinde ceza gelmeden hemen tövbe et.

Sevgili öğrencim! Bilginlerin ve iyi insanların sohbet ve meclisinde bulunmayı elden bırakma. Dargınları barıştır. Merhametli ol. Annebabanın rızasını al. Yakın akrabalarına iyilikte bulun. Hocana hürmet et. Kardeşinin ayıbını gizle. Hayırlı işlerde devamlı ol. Anne ve babana karşı gelme, gönüllerini kırma. Kimseyi incitme. Mümin kardeşini sevindir ve onun ihtiyacını gider. Misafire ikram et.

Sevgili öğrencim! Yemekten önce ellerini yıka. Ağzında lokma varken konuşma. Vücudunun rahatını istersen az ye ve az iç. Topluluk içinde sümkürüp tükürme. Terli iken su içme. Çarşı pazarda yürürken kimseye omuz vurma, incitme. Elle çekişip kavga etme. Kimseyi aldatma. İnsanlarla tatlı konuş. Arkadaşlık hakkını gözet. Hasta ziyaretine git. Hastanın halini hatırını sormak görgü kuralıdır. Hastayı ziyaret ettiğin zaman odasına habersiz girme. “İnşallah geçer” diye onu teselli et ve ümitlendir. Hastanın yanında çok oturma. İhtiyacı varsa

elinden geldiği kadar yardım et. Akrabandan ve dostlarından biri vefat ederse cenazesine katıl.¹²

Öğüt vermede farklı bir üslup içeren diğer bir öğretmen rol modeli ise öğrenciye şöyle seslenebilir:

Sevgili öğrencim! Öncelikle sunu bilesin ki evrende var olan en önemli güçlerden biri, sevgidir. Yaşadığın dünyaya er geç hâkim olacak değer de odur. Sevginin gücünün önünde hiç kimse duramayacaktır. Dışında bir dünya dönüyor. Olaylar, olgular yetişemeyeceğin bir hızla değişiyor. Egemen mekanizmalar tarafından hep edilgen durumda tutulmak isteniyorsun. Beri tarafta heyecanların var, merakların var, dahası gelecekte hayatın içinde bir söz sahibi olma kaygıların var. Ama hep konuşuyoruz ya seninle: “Kendisinin aktörü olamayan, dünyanın aktörü olamaz” diye. Ne diyordu Platon: “Düşüncelerinizle ne yapmak istiyorsanız yapın, yeter ki düşüncenizin ve ruhunuzun denetimini elinize alın.” Asırlar sonra gelen Einstein da aynı şeyleri farklı bir önermeyle söylememiş miydi? “Bilgelik, dünyanın düzenini değiştirmekten ziyade insanın kendi arzularını değiştirmesidir.” Bu açıdan senin birinci vazifen kendini değiştirmek, arzularını kontrol etmek ve ruhunu terbiyeye tabi tutmaktır. Denebilir ki evrende varoluşunun en büyük sebebi de evrensel erdemleri hayatının her anına hâkim kılmaktır. Bu iş, zor olduğu kadar keyifli bir iştir de.

Dedik ya sevgi en büyük güçtür diye. Lütfen alabildiğine sevgiyle dolmaya çalış. Yapmacıksız bir hoşgörülle zihnini donat. Kötülere değil, kötülüğe düşman ol. Aşkın ve duanın farkına var. Cesur ol ve korkaklığını terbiye et. Cömert ol ve cimriliğini de yavaş yavaş terbiye et. Sabır, önemli bir erdemdir; özellikle kızgınlık anlarında sabır erdemini geliştirmeye çalış. Hiçbir şeyi uçlarda yaşama. Her daim itidalli ol. Aşır duygusallık, asla iyi değildir.

İnanç ve ümitle yaşa. Bil ki şüphe, bazı eksikliklerin ifadesidir ve aşırı kuşkuculuk kesinlikle bir hastalıktır. Faziletli yaşadıkça hakikatlere kalbinle dokunacaksındır; bu açıdan erdemli yaşa ve şüphe marazından kurtul. Tabii ki sorgulamayı ihmal etmemelisin. Doğru olana dair içsel ışıkları gördüğünde sorgulayıcılığı bahane etme. Nefsine zor gelse de o işiğe ulaşma yolunda ısrar et. Bunun en pratik yolu, inandığın veya inanmaya kendini meyilli hissettiğin doğruları yaşamandır. Bu noktada da elini senden büyük olan birine vermeli, önündekilerden destekler almalısın. Zira acizsin; öyle ki dışının dibindeki mikroba söz geçiremeyecek kadar.

İyi insanlarla ol ve iyi şeyler oku. Kitapların dostlarıdır; dostlarını iyi seç. Sen de biliyorsun ki ilmî açıdan çok açsın; ama her kitabı abur cubur okursan hazmedemezsin; daha kötüsü de bünyene zarar verirsin. Okuma yolunda rehberlerine itibar et.

¹² Geniş bilgi için bakınız. Ebû Hâmid el-Gazzâlî, *Eyyühe'l-Veled*, Mecmûatü Resâil içinde, Beyrut, 1996, ss. 256-267.

Büyük zatları sık sık ziyaret etmelisin. Büyükleri ziyaret şansın yoksa, bari insanlığın efendilerinin hayatlarını sık sık oku. İhmalkâr olma, lâkin kendini yüce ideallere adanmışsan ufak şeyleri de önemseme. “Kötü şeyler asla beni tutsak alamaz” diye düşünmen bir aldandıdır. Bilesin ki cehalet de bilgelik de ruha yavaş yavaş iner. İradeli olursan zaman içinde bilgeleşebilir; bütün nefretleri ilâhî sevgiyle yenebilirsin. Ama duyuşsal zevklerle vaktini harcarsan ömrünün sonuna geldiğinde bilge biri olmak yerine, yaşlı bir çocuk olarak kalabilirsin. Bedenini hakir görme, onu ihmal etme. Ruhunu besleyecek ve terbiye edecek müzikler dinle. Şiir, sözün öncesine sızma çabasındır, bu açıdan şiirin evrenini kesinlikle keşfet.

Kusurlarının farkında ol. Tövbe duygularıyla sürekli kendini yenile. Her zaman iffetli ol. Yüzünün kızarıyor olması, senin için büyük bir sermayedir. Sorumluluk almaktan korkma ama söz vermektan hep kork. Kolayca kazanırsan kolayca kaybedeceğini unutma. Kimseyi aşırı övme ve ne olursa olsun hiç kimseyi hiçbir grubu toptan kötüleme. Senin için övülmek de yerilmek de bir olsun. Özgür ol, özgür davran ama gerçek özgürlüğün kendi bedenine hükmetmek olduğunu aklından çıkarma. Ne olursa olsun en kötü otoritenin, otoritesizlikten iyi olduğunu bil. Bilmelisin ki iyi bir dünya kesinlikle var. Ve o dünya yıkıcıların değil, onarıcıların eliyle inşa edilebilir.

Herkese ve her şeye karşı saygılı ol. Bir çocuğa bile mümkünse “siz” diye hitap et, bu zarafetini geliştirecektir. Evrende kozmik anlamda mutlak bir adalet vardır; sen de her zaman adil ol. Nasıl ki aklın bedenine hükmediyor ve ona istediği şeyi yaptırıyorsa ruhunun da aklına hükmetmesine izin ver. Az yemeyi ve az uyumayı kendine hedef belle. Susmayı becermek büyük bir fazilettir, manevî hazların kapısını açar. Lütfen, gücünün yettiği yere kadar sus. Konuşmandan birileri istifade edecekse veya o an konuşman ihtiyaçsa cimrilik yapma. Dosdoğru olanı anlat ve kendin de uygulamaya çalış.

Tabiatı iyi gözle, onda aradığın bütün bilgiler vardır. Doğaya kafa tutma; onunla uyumlu yaşamaya çalış. Ölümünden korkma, onun gizemini öğren. Kibirli davranma, alçak gönüllü ol ve gururlu olmakla onurlu olmanın sınırlarını birbirine karıştırma. Geçici olan hiçbir şeye tutkuyla bağlanma. Tutkuların olduğu yerde acı vardır, bilesin ki arzularla mutluluk bir arada olamaz. Yanlış yapabilirsin ama yanlışlarında ısrar etme. Hatalar yapabilirsin ama hatalı olmak yalan söylemekten daha onurluca bir durumdur. Ne yazık ki yalan ve gıybet hepimizin hastalığı. Lütfen ama lütfen hiç kimseyle hiçbir şeyi tartışma. Sadece insanlarla fikirlerini paylaş ve senden olmasa bile onların fikirlerini dinleyip kendince istifade etmeye gayret et. Anneni ve babanı çok sev. Sana emek veren insanlara karşı vefalı ol. Sana sevgide bulunanlara karşılık ver ama abartmalarına fırsat verme. Entelektüel olma saplantısına düşme. İnsanların içinde sıradan bir hayat yaşa. Sade, net ve yaşanılır fikirler inşa etmeye çalış. Geleneği anla ve ona yaslan. İnsanlığın evrensel sermayelerine sahip çık. Hiçbir milleti üstün veya hakir görme. Ama kendi medeniyetine de bağlı ol, onu derinlemesine öğren. En büyük hayalin, daha iyi bir dünya için yüce ideallere hizmet etmek olsun. Hizmet ettikçe ruhun erdemleri hazmede-

cektir. Başkaları için yaşa, zira evrendeki her şey insana hizmet ediyor; sen de insana hizmet ederek bu kozmik koroya katıl. Bencil olma; duaların bile başkaları için olsun.

Ve sevgili öğrencim, en nihayet olarak Rabb'ini sev. Zira o seni seviyor. Dualarla, ibadetlerle kendini aşarak Rabb'ini bilmeye çalış, kendini O'na karşı sıfırlayarak kurtul. Ve şunu unutma ki bütün bunlar çok kolaydır, zira doğal olandır. Bilesin ki tüm bunları sana zor gösteren, doğal olmaktan çıkmış olan tutkularındır.¹³

Hz. Lokman, Gazzâlî ve Bayçöl'den aktarılan ifadelerin söylendiği zaman ve mekân arasında büyük farklar olsa da temel vurgular hemen hemen hiç değişmemektedir. Her üç metinde de inşa edilmek istenen sosyal, dinî ve ahlâkî özelliklere sahip bireydir.

Sonuç olarak duygusal ve zihinsel bir çaba ve iletişimin bileşeni olan empati, etkili iletişim ihtiyacının hissedildiği hemen hemen her alanda kullanılmaktadır. Yardımlaşmayı artıran ve sosyal davranışlara olumlu katkı sağlayan bir eylem ve diğer kişi odaklı duygusal bir cevap olan empatinin, öğretmen kişiliğinin bir parçası olduğu takdirde öğrencinin dinî, ahlâkî ve sosyal davranışlar geliştirmesine önemli katkılar sağlayacağı açıktır. Kısaca öğretmen, kimlik kazanma adına öğrencisinin somut ihtiyaçlarına sözleri ve eylemleri ile karşılık vermelidir.

¹³ Hüseyin Bayçöl'den aktaran <http://www.basariyolu.com/> "Öğrenciye Altın Tavsiyeler".

KAYNAKÇA

- Brunel, Marie Lise- Walker, Louise Dupuy- Schleifer, Michael. "Teachers' Predictive Capacity and Empathy in Relation to Children's Self-Concept", <http://www.jstor.org/action/showArticleImage>, 07.12.2009.
- Çeliköz, Nadir. "Bir Meslek Olarak Öğretmenlik ve Etiği", *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Ed. M. Çağatay Özdemir, Ankara, 2003.
- Demirel, Özcan. *Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı*, Ankara, 1999.
- Büyükkaragöz, S. Savaş ve Diğerleri. *Öğretmenlik Mesleğine Giriş (Eğitimin Temelleri)*, Konya, 1998.
- Dökmen, Üstün. *İletişim Çatışmaları ve Empati*, İstanbul, 1999.
- el-Gazzâli, Ebû Hâmid. *Eyyühe'l-Veled*, Mecmûatü Resâil içinde, Beyrut, 1996.
- Esed, Muhammed. *Kur'an Mesajı*, Çev. Cahit Koytak-Ahmet Ertürk, İstanbul, 1999.
- <http://www.basariyolu.com/> "Öğrenciye Altın Tavsiyeler".
- Sünbül, Murat. "Bir Meslek Olarak Öğretmenlik", *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Editörler: Özcan Demirel-Zeki Kaya, Ankara, 2004.
- Yavuzer, Haluk. *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul, 1988.
- Yılmaz, Hasan. *Öğretmenim, Lütfen Bu Kitabı Okur musun!...*, Konya, 2000.
- Nazıroğlu, Bayramali. *İslâm Eğitim Geleneğinde Öğretmen (Başlangıçtan 16. yy'a Kadar)*, KTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 2006